

1/3

Kristin Bolstad: Tomba Sonora

Stemmeklang

Erlend Habbestad, Dag Øystein Berger, Vilde Alme, Katrine Pedersen, cello

2L, 2019

Ørjan Matre: Veneliti

2L, 2019

Trachea

Schola Cantorum, Tone Bianca Sparre Dahl, dir. Bjørn Kåre Odde, violin; Frøy Aagre, sopransax; Marie Solum Gran, Niklas Sebastian Grenvik, Daniel Weiseth Kjellesvik, Julius Pranevicius, horn

2L, 2019

Det är inte särskilt unikt eller ovanligt i sig för kompositörer och ljudkonstnärer att arbeta platsspecifikt, att sträva efter att låta rum och ljud interagera med varandra, bli till ett. Eller med intonation, för den delen. Men musiken på *Tomba Sonora* är ett gripande, starkt och intressant projekt som lämnar lyssnaren med en känsla av att ha varit i kontakt med någonting djupt och tidlöst. Musiken är framförd av den norska vokalensemblen Stemmeklang som består av vokalisterna Karoline Dahl Gullberg, Gabrielle Sørensen, Julie Kleive, Linnéa Sundfær Haug, och kompositören Kristin Bolstad själv. Och även om musiken låter sakral och som att den komponerats för århundraden sedan, så går det inte heller att undgå paralleller till mer samtida referenser såsom Carolina Shaw, Lo Kristensson, Jacob Kirkegaard och Anna von Hausswolff.

Tomba sonora, grovt översatt till »ljudgrav«, är ett platsspecifikt musikaliskt projekt för museet Emanuel Vigelands mausoleum i Oslo. Vigeland var en norsk konstnär som levde 1875–1948 och grundade museet, som först avsågs förvara hans skulpturer och målningar till de efterlevande.

Mausoleet är i själva verket en enorm grav, med en efterklang på inte mindre än 10 sekunder – något som haft stor påverkan på hur musiken utformats och komponerats av Kristin Bolstad. Förutom den långa efterklangen har

rummets unika frekvenssvar, och övertonerna som kommer ur det musikaliska materialet spelat en stor roll i kompositionerna. Exempel på detta är bland annat på vilka sätt vokalisterna positionerats och i vilken riktning ljuden placerats för att kunna utnyttja och arbeta med de akustiska kvaliteterna i rummet på ett kreativt sätt och forma musikens flöde och rörelser.

Inuti mausoleet finns förutom Vigelands aska också hans livsverk *Vita*. Ett verk bestående av fresker som täcker rummets väggar och skildrar mänskligt liv från befruktning till död, och i sättet som *Vita* adresserar idén om döden som en förutsättning för livet finner vi en parallell i Bolstads verk, då musiken i sin tur är grundad i uppfattningen att tystnad eller icke-ljud är en förutsättning för ljud. Stora delar av det musikaliska materialet experimenterar med konsonans och dissonans och med en tålmodig syn på tiden, med målet att ge lyssnaren »en unik upplevelse där musik och rymd speglar och intensifierar varandra«.

Bolstad har arbetat en hel del med plats-specifika verk tidigare, före projektet *Tomba Sonora*, och hon fascinerar av akustiska fenomen genom att skapa situationer som får en att fysiskt känna när toner möter motstånd, genom skiftningar i intonation. Akustiska fenomen är någonting som Kristin ofta utforskar i sitt arbete också genom att låta kompositionerna integreras fullt ut med det fysiska rummet de spelas upp och skapas i, och på så sätt strävar hon efter att uttrycka dess väsentliga karaktär och låta rummet manifesteras sig i musiken.

Man kan tydligt och genomgående höra rummets, och i sin tur musikens unika förutsättningar och uttryck hela skivan igenom. Rösterna är trevande och självsäkra på samma gång, och ibland man får intrycket av att de leker och improviserar med intonationen. Men i och med det specifika i uttrycket i de minimala skiftningarna hör man hur noggrant framtagen musiken är. Det är som en sorgemässa och ett samspel mellan tid, ljud och rum. Att lyssna till Bolstads musik känns lite som att falla ur tiden – en välbehövd paus efter ett år som 2020.

En gemensam nämnare för musiken som släppts på norska skivbolaget 2L är dess otroligt höga kvalitet, där samtliga delar i resultatet är lika viktiga och värdefulla – från komposition till framförande, inspelning till mixning, och att lyssna till Ørjan Matres skiva *Veneliti* blir därför nästan till en hyper realistisk upplevelse. Det första som slog mig när jag började lyssna var hur intimt det kändes, varje röst hade en plats och möjlighet att få min uppmärksamhet.

I en intervju med Morten Lindberg som driver skivbolaget 2L – och dessutom är världsrekordinnehavare i flest Grammy-nomineringar som inspelningstekniker – berättar han ingående om varför inspelningstekniken »immersive audio« (3D audio) gör så mycket för lyssningsupplevelsen och musiken i sig. Hur den hjälper till att framhäva verkens inneboende kvaliteter och uttryck med högre ljudupplösning än om musiken hade spelats in i till exempel stereo. Att tekniken låter lyssnaren välja fokus och därmed skapar en mer organisk och levande upplevelse. Han pratar även om vikten av att tidigt i processen kommunicera med kompositören om hantverket och dess intentioner i mikrodetalj, likväl om verket som helhet och ur ett större perspektiv.

Ørjan Matre har i sin tur arbetat med Oslo Kammarkör i över ett decennium. Utöver samarbetet med kören har kompositören under flera år arbetat med såväl Oslo Filharmoniska Orkester som Kristiansands Symfoniorkester och Bergens Filharmoniska orkester. Hans musik utmärker sig ofta genom att vara skapad för större format, i kontrast till miniatyrens starka tradition i den norska konstmusikens historia. Han hade sitt genombrott med verket *Four miniatures for orchestra* 2005.

Med *Veneliti* har Matre på ett välgjort och erfaret sätt kunnat dra nytta av körens starka traditioner inom folkmusik genom sina tolkningar av norska folksånger – brinnande psalmer, mystiska legender och bitterljuva kärlekssånger. Under arbetet har Matre lyssnat till sångerna, rösterna som framför dem och på äldre inspelningar som funnits tillgängliga. Med hjälp av det här djupgående och utforskande arbetet så har han lyckats identifiera musikens kärnidentitet, och istället för traditionella arrangemang är Matres kompositioner mer som soniska tolkningar av just den kärnan, och han har här både lyckats bevara den, och samtidigt gett den nytt liv.

Oslo Kammarkör har på *Veneliti* dessutom fått träna på att ta till sig kompositionerna genom en äldre, mer traditionell sångstil genom att lyssna istället för att läsa noter, vilket förkroppsligar musiken med de som framför den ännu mer. Text och melodi blir som personlig med varje sångare, vilket skapar en unik kvalitet och karaktär på framförandet.

Matres kompositioner i kombination med de rent tekniska förutsättningarna som 2J bidrar med och körens specifika sätt att framföra den på skapar därför en magisk lyssningsupplevelse, och musikens ålder till trots är den i och med den här utgåvan högst levande och aktuell.

Trachea, som refererar till betydelsen »luftrör som en källa till transformation där andan från en människa kan förfinas till den vackraste, kraftfullaste, ömmaste konsten. Rösten är mänsklighetens ursprungliga instrument, som rör det största djupet i vårt emotionella register«, påvisar ett vackert samspel mellan de mänskliga luftrören och verkens övriga instrument. Titelspåret på skivan *Trachea* utmärker sig särskilt tydligt till denna referens med röster som transformeras och rör sig i samklang med hornen, imiterar och formar varandra.

Schola Cantorum, här under ledning av Tone Bianca Sparre Dahl, är en norsk kammarkör med sin bas i Oslo, som fokuserar på att framföra ny norsk och nordisk repertoar, inte sällan med beställningsverk av yngre tonsättare. På *Trachea* framför de verk komponerade av Bjørn Kåre Odde, Martin Ødegaard, Ståle Kleiberg, Bjørn Morten Christophersen, Karin Rehnqvist och Frøy Aagre. Samtliga verk förutom ett är komponerade under de senaste 5 åren innan skivan släpptes.

Musiken utgör som en balansgång mellan det moderna och traditionella. Som i Rehnqvists verk, vars musik hänger sig åt språket och kommunicerar meningen »When I close my eyes, I dream of peace«. Först presenterad på engelska för att sedan gå över till ytterligare tolv språk. Men inte bara språket byts ut, utan också passande skalor och uttryck för varje land, och en ambitiös, musikalisk resa påbörjas.

Kleibergs verk i sin tur, baserad på dikten »Everything in the universe« av Stein Mehren från 1988, är vackert och storslaget och inger en känsla av möjlighet. Men det går inte att komma ifrån de religiösa referenserna som också finns i musiken på *Trachea*, inte minst på skivans sista spår *Gloria*, som i »Glory to God on high« – ord som sjungs av änglar vid Jesu födelse – här med förstärkning av kompositören Aagre själv på sopransaxofon.

Likt tidigare skivsläpp på 2L hör man tydligt att musiken skiljer sig från annan musik av samma slag, inte bara på grund av instrumentationen, utan just tack vare själva inspelningarna i sig. Musiken är omvälvande, trevande, stark, frågande, vacker och drivande. Likt hur vi människor transformeras genom livet med en bred variation av glädje och sorg, stillhet och dramatik, och det som finns däremellan. Man kastas snabbt in i en virvelvind av vad som nämns som en hyllning till den fysiska, spirituella, tänkande och kännande människan, och efter att det sista spåret är slut, lämnas man som utmattad, utkastad.

Kajsa Lindgren

FOTNOT [red]: Samtliga dessa tre utgåvor från 2L innehåller såväl en Hybrid SACD som en Pure Audio Blu-ray, vilket möjliggör 3D-lyssning i ett flertal format.